

Vilniaus Universiteto Profesorių Emeritų Klubo Narių IŠVYKA Į KERNAVĘ (2025-09-10)

Saulėtą rugsėjo 10 dienos rytą į sostinės S. Daukanto aikštę susirinkę 26 profesoriai ir jų šeimos nariai sėdo į autobusą ir pradėjo planuotą ekskursiją į Kernavę.

Šios pirmąją Lietuvos valstybės sostine tituluojamos vietovės istorijos paminklai ilgai nebuvo tyrinėjami. Dar 1965 m. Lietuvos išeivių parengto ir publikuoto leidinio „Mūsų Lietuva“ autoriai konstatavo, kad „[a]rcheologiškai Kernavė nėra tyrinėta“ (*Mūsų Lietuva*, II t., paruošė Bronius Kviklys, South Boston, 1965, p.522). Iš tiesų, nors Lenkijai okupavus Vilniaus kraštą, Kernavė liko Lietuvos pusėje (prie pat demarkacijos linijos), atsikūrusi valstybė neturėjo nei lėšų, nei pajėgų rūpintis visais istorijos paminklais, taigi ir Kernavės piliakalnių tyrimais. O sovietmečiu „išnaudotojų feodalų“ pilių tyrimai, švelniai tariant, nebuvo skatinami. Tačiau vis dėlto situacija iš lėto keitėsi 8 dešimtmečio pabaigoje, kai tyrimų ėmėsi tuometinio Mokslų akademijos Istorijos instituto ir Vilniaus universiteto mokslininkai.

Daugiau nei 4 dešimtmečius besitęsiantys intensyvūs archeologų tyrimai atskleidė gausybę Kernavės ir jos gyventojų paslapčių, kurias išgirsti ir išlukštenti turėjome puikią galimybę, kaip sakoma, iš pirmų lūpų. Mat mūsų ekskursijos gidu būti maloniai sutiko prof.dr. Aleksiejus Luchtanas, įsitraukęs į archeologinius Kernavės tyrimus, dar studijuodamas mūsų universiteto Istorijos fakultete, kuomet ekspedicijoms vadovavo žinoma Lietuvos archeologų pora: habil. dr. Regina Volkaitė-Kulikauskienė ir doc. Pranas Kulikauskas. O po kelerių metų – 1983 m. – vadovavimą tyrimams perėmė jų mokinys A. Luchtanas, kuriam Kernavė tapo antraisiais namais, o jos istorijos atkūrimas – *opus vitae*.

Tokį įspūdį mums paliko ir gyvas, šiltas, ekspresyvus ir asmeninių patirčių kupinas profesoriaus pasakojimas.

Pažintį su Kernavės istorija pradėjome, sustoję prie užtvartos, atveriančios kvapą gniaužiantį piliakalnių ir Pajautos slėnio vaizdinį.

Žinoma, atkreipėme dėmesį į pritvirtintą plokštę, kurioje užfiksuotas reikšmingas Kernavės istorijos faktas: 2004 m. šis kultūros rezervatas įrašytas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Profesorius papasakojo apie šią procedūrą ir atskleidė slaptų ekspertų, tikrinusių paraiškos pagrįstumą, vizitų detales. Po to išklausėme išsamią Kernavės raidos istoriją, kurios etapus nustatyti ir išryškinti leido archeologų tyrimai. Nors istorijos šaltiniuose (*Eiliuotoje Livonijos kronikoje*) Kernavė pirmąkart minima 1279 m., radiniai paliudijo, kad ši teritorija buvo apgyvendinta jau 9-7

tūkstantmetyje prieš m. e. Tačiau daugiausia radinių, ištyrus piliakalnių (pilies kalnų) aikšteles, šlaitus ir papėdes bei gyvenvietes, atskleidė XIII - XIV a. kultūrinį sluoksnį. Profesorius parodė naujai nustatytą Kernavės gyvenviečių komplekso teritoriją ir papasakojo apie įspūdingus artefaktus, paliudijusius čia klestėjusius amatus, vietinius ir tarptautinius prekybinius ryšius.

Tyrimų rezultatai leido pagrįsti išvadą, jog XIII – XIV a. Kernavė buvo vienas svarbiausių Lietuvos valstybės ekonominis, politinis ir gynybinis centras ir vienas pirmųjų Lietuvos miestų, suklestėjęs Traidenio ir Vytenio valdymo laikais.

Mūsų kelionė po Kernavės teritoriją baigėsi vienoje prieš keletą metų archeologų atkurtoje gyvenvietėje.

Tokią rekonstrukciją įgalino kasinėjimų metu surastos medinių pastatų liekanos, akmenimis grįstos ūkinės duobės ir amatininkų dirbtuvių pėdsakai.

Taigi galėjome akivaizdžiai išvysti XIII – XIV a. Kernavės gyventojų sodybas ir jose pastatytus gyvenamuosius būstus, pirtis, amatininkų dirbtuves.

Pažintį su tuomečių kernaviškių buitimi ir amatais pratęsėme
Kernavės archeologijos ir istorijos muziejuje,

apžiūrėję įspūdingą ekspoziciją, parengtą vien iš Kernavėje aptiktų radinių.

Ir muziejuje mus lydėjo profesoriaus A. Luchtano komentarai ir aiškinimai, padėję prakalbinti senovę. Talentingas profesoriaus pasakojimas sulaukė didelio dėmesio ir ekskursantų klausimų. Juos domino ne tik senųjų Kernavės gyventojų kilmės problema, bet ir šiuolaikinių gyventojų požiūris į archeologinius tyrimus. Paašškėjo, kad ne vienas kernaviškis ne tik domėjosi radiniais, bet net pasiryžo studijuoti archeologiją. Svarbu pabrėžti, kad ilgametės ekspedicijos tapo puikia archeologijos profesijos mokykla mūsų studentams. Be abejo, prie archeologijos mokslo populiarinimo

visoje Lietuvoje prisidėjo 1999 m. pradėtos rengti kasmetinės gyvosios archeologijos dienos, kurių turinį atskleidė profesorius.

Atsisveikindami kupini įspūdžių ir, pasak profesoriaus Albino Bagdono, pabuvoję Lietuvos istorijos pamokoje, nuoširdžiai dėkojome profesoriui už galimybę naujai pažinti Kernavę.

O mūsų kelionė tęsiasi. Papietavę Kernavės senojoje klebonijoje įrengtoje „Kerniaus“ kavinėje, dar skubėjome aplankyti Sudervės Švč. Trejybės bažnyčią, pastatytą 1803-1822 m.

Pirmiausia susipažinę su senąja Sudervės dvaro istorija, kuri rašytiniuose šaltiniuose „prasideda“ XV a. pabaigoje, grožėjomės išskirtine bažnyčios architektūra.

Tiesa, dėl jos projekto autorystės vis dar diskutuojama, bet pastaruoju metu menotyrininkai šio klasicizmo stiliaus kupolinės rotondos formos pastato autoriumi laiko ne Lauryną Gucevičių, bet jo amžininką dominikoną kunigą Lauryną Bortkevičių (1750-1823). Įėję į bažnyčią, akivaizdžiai įsitikinome, kad gausiai dekoruotas interjeras iš tiesų yra kontrastas santūriai pastato išorei.

Atkreiptinas dėmesys, kad visa bažnyčios statybos ir puošybos istorija glaudžiai susijusi su mūsų universitetu. Ne tik L. Bortkevičius, bet ir fasade už kolonados išskobtose arkinėse nišose apaštalių skulptūras bei dviaukštį altorių bažnyčioje sukūręs I. Gulmanas studijavo, o vėliau dėstė mūsų universitete. O bažnyčios sienų bei įspūdingo kupolo tapytojas Napoleonas Ylakavičius (Illakowicz) buvo Jono Rustemo studentas.

Pasigrožėję dekoruotu Sudervės bažnyčios kupolu ir galerijomis, bet neišdrįsę išbandyti akustikos, negalėjome neužsukti į netoliese įkurtą Vilnojos skulptūrų parką, kuriame šiuolaikinių menininkų skulptūros eksponuojamos ir sausumoje,

ir Vilnojos ežero vandenyse.

Puiki šilta saulėta rudens diena buvo ne tik kupina naujų įspūdžių, bet ir leido dar kartą patirti Lietuvos gamtos grožį.

Išvykos aprašą parengė profesorė emeritė Irena Valikonytė.

Nuotraukos – klubo narių.